

Izjaja vsak dan razen sobot, nedelj
in praznikov.
Issued daily except Saturdays,
Sundays and Holidays.

PROSVETA

GLASILO SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

Uredniški in upravljalni prostori:
2807 South Lawndale Ave.
Office of Publication:
2807 South Lawndale Ave.
Telephone, Rockwell 4904

LETO—YEAR XXXVI. Cena lista je \$6.00 Entered as second-class matter January 16, 1932, at the post-office at Chicago, Illinois, under the Act of Congress of March 3, 1979. CHICAGO 23, ILL., ČETRTEK, 20. JULIJA (JULY 20), 1944 Subscription \$6.00 Yearly ŠTEV.—NUMBER 141 Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in section 1103, Act of Oct. 3, 1917, authorized on June 4, 1918.

Rusi v novih ofenzivah na Poljskem in v Latviji! Zavezniki zmagujejo v Franciji

Ruska nova ofenziva proti Lvovu dosegla reko Bug, odkjer je Hitler pred tremi leti pričel napad na Rusijo; tudi vse ostale ruske armade napredujejo na vsej fronti in so zajele tisoč vasi in mest. — Zavezniki prebili nemško črto v Normandiji na več krajih ob silovitem bombardiranju iz zraka; Američani okupirali St. Lo. — Drobitev nemške obrambne črte v Italiji; osma armada zavzela Ancono, peta pa Livorno. — Japonci zopet izgubili štiri ladje

LONDON, 19. jul. — Maršal Stalin je naznanil v Moskvi, da je nova ruska armada na vzhodnem koncu baltičke fronte pričela z veliko novo ofenzivo v Latviji. Prodira je 25 milj daleč in okupirala 600 vasi in mest.

Rdeča armada se vala naprej tudi krišem vse fronte na Poljskem. Armada, ki prodira proti Brest Litovsku, je še dosegla zunanje utrdbne te nemške trdnjave in jih pričela razbijati. Na drugem sektorju je še tudi prekorčila Curzonovo linijo.

RIM, 19. jul. — Ameriške čete so danes zavzele Livorno, važno pristaniško mesto ob Pirejskem morju.

London, 19. jul. — Nova ruska ofenziva na spodnjem koncu Poljske ob Čehoslovakiji, o kateri je zadnje dni poročal Berlin, je bila potrjena tudi v Moskvi. Maršal Stalin je včeraj naznanil, da je armada maršala Koneva v treh dneh ofenzive prodira 31 milj daleč na 125 milj dolgi fronti in zavzela okrog 600 vasi in mest. Od Lvova, kjer je eno največjih železnih križišč v Evropi, je bila oddaljena le 22 milj. Reko Bug, kjer so Nemci pred tremi leti pričeli z napadom na Rusijo, so Koneve čete prekorčile na več mestih. Lvov je bilo tretje največje mesto Poljske.

Dalje od tega sektorja pa prodira armada maršala Rokosovskega, ki je bila včeraj oddaljena od Brest Litovska le devet milj, od Varšave pa sto milj. Dalje na centralni fronti prodira dve ruski armadi. Ena teh armad je bila včeraj oddaljena 22 milj od Białystoka, odkjer se prične planjava proti Varšavi ob Vzhodni Prusiji. Ta armada prodira v smeri spodnje Vzhodne Prusije zapadno od Grodna in je zavzela mesto Golinko. Druga armada pa prodira v Litvinskem in je od Kovna oddaljena le nekaj milj. Fronta je že dosegla ozemlje, ki je bilo leta 1939 priključeno Vzhodni Prusiji.

Na vzhodnem koncu fronte v Latviji pa je nadaljnja ruska armada pričela prodirati proti Rigi, glavnemu mestu Latvije, od katerega je oddaljena 88 milj.

Poročilo iz Moskve pravi, da so na vsej 650 milj dolgi fronti ruske čete okupirale skoraj tisoč vasi in mest. Ako se bo ta ruska ofenziva valila naprej in ruske čete dosežejo Baltik, bodo v Vzhodni Prusiji ali na Litvinskem, bo v baltičkih državah zajeta do 350,000 več ruska nemška armada. Sploh gre ruska strategija za tem, da razseka in zdrobi vso Hitlerjevo oboroženo silo na vzhodni fronti.

Zavezniki glavni stan. Francija, 19. jul. — Zavezniki armade v Normandiji so včeraj izvajale največje zmage po zavzetju Cherbourga in Caena.

Ameriške čete so po sedem dnevni vročih bojih okupirale St. Lo in poglone Nemce dve milj iz mest. Na vzhodnem koncu fronte pri Caenu so anglokanadske čete prebile zelo močno nemško obrambno črto in zanesle boje preko reke Orne na planjavo južnovzhodno od tega razbitega mesta. Včeraj so angleške in kanadske čete zabile več zagrad v nemško črto in napredovale več milj. General

Montgomery je dejal, da je popolnoma zadovoljen z izidom tega boja.

Do tega uspeha zaveznikov čet je mnogo pripomogla letalska sila. V teh bojih je včeraj sodelovalo skoraj 3,000 zaveznikov letal, od teh 2,200 bombnikov, ki so v treh urah zmetali več kot 7,000 ton bomb na nemške pozicije pri Caenu in St. Loju. Samo pri Caenu je v 41 minutah padlo 5,000 ton bomb na ozemlje, ki meri okrog 78 kvadratnih milj. Nemška obramba črta se je pričela drobiti na vsej 120 milj dolgi fronti.

Rim, 19. jul. — Osmo angleška armada, ki operira na vzhodnem koncu italijanske fronte, je včeraj okupirala važno jadransko pristaniško mesto Ancona. Mesto je padlo v roke poljskim četam, ki prodirajo ob jadranski obali.

Na centralni fronti zapadno od Arezza pa so čete osme armade utrdele mostišče preko reke Arno, ki so ga zavzele prejšnji dan.

Japonski militaristi v krizi

Armada in mornarica dobili nove poveljnike

New York, 19. jul. — Po radijskem poročilu iz Tokia je po padcu Saipana nastala med japonskimi militaristi in imperialisti večja notranja kriza, ki je strmoglavila šefa armade in mornarice.

Najprvo je bil odstavljen admiral Shigetaro Shimaga, vrhovni poveljnik japonske bojne mornarice, ker je izgubil bitko pri Saipanu, 24 ur pozneje pa je cesar odstavil generala Tojo od vrhovnega poveljstva armade. Tojevo mesto kot šef generalnega štaba je zavzel general Yoshijiro Umezu, poveljnik kvantungške armade v Mandžuriji.

Iz radijskega poročila je razvidno, da je Tojo še ostal na krmilu vlade kot premier, vojni minister, trgovski minister in minister za municijo. Njegova moč, dasi oslajljena, je še vedno velika.

Tojo je v svoji izjavi rekel, da je cesar Hirohito radi izgube Saipana v "tako velikih skrbih, da se kar tresemo...". Ampak japonski militaristi se bodo še bolj tresli, ko bodo novi ameriški nadpomorniki tipa B-29 pričeli s Saipana sipati bombe na japonska industrijska središča.

Takoj za to spremembo v vrhovnem poveljstvu japonskih oboroženih sil se je iz Rima raznesla vest, da je bil ta drastični korak storjen, ker se Japonci želijo pogajati za mir. Tokijska radioodaja je to vest zanikala.

Delavski odbor zvišal mezdo

Tiče se družbe Montgomery Ward

Washington, D. C., 19. jul. — Vladni delavski odbor je odredil, da mora uporniška kompanija Montgomery Ward v Chicagu zvišati mezdo za 5 centov na uro vsem svojim uslužbencem, ki so upošleli v njenem tiskarskem in oglaševalnem oddelku. Ta odredba je retroaktivna do 2. okt. 1942.

Vladni odbor je tudi odredil, da mora unijski kontrakt med kompanijo in unijo CIO kriti tudi njene tiskarske in oglaševalne delavce. Delavci, ki so pričeli delati v omenjenem departmantu po omenjenem datumu, bodo dobili 3 cente povška. Ta povška je v soglasju s formulo "mala jekla" in krije vse delavce Montgomeryjeve družbe v ostalih departmentih. Ta odlok je bil soglasno sprejet.

Družba Montgomery Ward je s svojo protidelavsko in protivladno taktiko preteklega aprila povzročila, da je morala vlada zaseči družbino lastnino. Montgomery Ward, ki se bori proti delavski uniji, se še sedaj upira, da bi priznala unijske pravice, vendar pa se bo morala podati, sicer bo sledila ponovna zasežba njene lastnine od strani vlade.

V mestecu Harvey na južni strani Chicaga je okrog 300 delavcev odšlo na "divjo stavko" zato, ker jim družba Allied Steel Casting ni hotela ugoditi, da je postavila separatne univervalne ce za belce in črnce. Njihova unija CIO stoji odločno proti rasnim diskriminacijam in pričakuje se, da se bodo delavci kmalu vrtnili na delo.

VELESILE V NOVIH RAZGOVORIH ZA SVETOVNI MIR

Rusija odklonila konferiranje s Kitajsko

NE ČE RISKIRATI NEUTRALNOSTI

Washington, 19. jul. — Državni tajnik Cordell Hull je potrdil govorice, da se zastopniki štirih velesil — Amerike, Anglije, Rusije in Kitajske — pripravljajo za nove razgovore glede načrtov za svetovni mir, ki ima priti po tej vojni. Razgovori se bodo vršili v Washingtonu meseca avgusta.

Hull je obenem tudi potrdil govorice, da je Rusija odklonila skupno konferenco vseh štirih velesil, to je s Kitajsko, ker neče kompromitirati svoje nevtralnosti z Japonsko. Vred tega bodo razgovori duplicitarni. Hull je dejal, da se bodo najprvo vršili razgovori med zastopniki Amerike, Anglije in Rusije, potem pa s prvima dvema in Kitajsko.

Ko je državni departmet pred par meseci sugestiral tak sestanek, je upal, da bodo vse štiri velesile skupno zborovale. Toda iz Moskve je prišel ugovor proti skupni konferenci, češ da želi obvarovati svojo nevtralnost z Japonsko.

Neko poročilo, ki kroži v Washingtonu, tudi pravi, da sta Anglija in Amerika sugestirali, da bi vse štiri velesile prej izmenjale svoje ideje in provizorične načrte glede bodočih svetovne ureditve in mednarodnega mira, toda je Moskva to odklonila, ker neče dati na papir, kaj misli in kake načrte ima glede tega vprašanja. Koliko je na tem resnice, je uganka, ker Hull ni hotel ne potrditi niti zanikati poročila.

Načrt ameriške vlade glede svetovnega mira je ustanovitev slične organizacije kot je bila Liga narodov in katero naj bi dominirale zmagovite velesile. Ta načrt, je naletel na veliko kritike, posebno s strani manjših narodov.

Hull je dejal, da se bodo po konferencah velesil vršili razgovori z zastopniki manjših narodov.

Ruski list svari kitajsko vlado

Zahteva prelom z reakcionarnimi silami

Moskva, 19. jul. — Ruski tednik "Vojna in delavski razred" je priobčil oster napad na kitajsko vlado, kateri načeljuje general Čang Kaišek. Članek je spisal S. Aleksandrov, ki napada kitajsko vlado radi njenih reakcionarnih smernic.

Članek pravi, da mora kitajska vlada zavreči svoje "smrtonosne smernice razkola in teptanja patriotičnih in demokratičnih sil." Pravi, da so japonske oborožene sile okupirale "več strateških toč v severni in centralni Kitajski kljub temu, da ima kitajska vlada močnejšo armado." Dostavlja, da je "situacija tako resna, da mora priti do odločnega preloma z reakcionarnimi silami."

Članek nato primerja boje osvobodilne fronte v Jugoslaviji in na Kitajskem. Primerja jih v luči, ki ni prav nič naklonjena generalu Čang Kaišku. Pravi, da kljub temu, da ima kitajska vlada na razpolago neprimerno večjo vojsko in tudi sredstva kot maršal Tito, vendar ne more tega pokazati kot kažejo jugoslovanski bojovniki. Pravi, da je Tito dosegel, ker je ljudstvo preželo z duhom enotnosti in bo

Zakaj prodirajo počasi v Franciji

Vojaški veščak pojasnil vzroke

London. — Zakaj zavezniške armade ne prodirajo tako naglo v Franciji kot na primer Rusi na vzhodnem bojišču, je pojasnil angleški general J. F. C. Fuller.

V neki londonski publikaciji piše, da so Nemci v Franciji v primeri z ruskim bojiščem na konju. V Normandiji je fronta razmeroma majhna in Nemci so v položaju, da s prilično močno silo zadržujejo nazaj prodiranje zaveznških sil, dokler ne prodrejo izven polotoka ali dokler ne udarijo z novo invazijo na kakem drugem kraju zapadne Evrope. Nemški armadi ni drugega kot da pritiska od znotraj na vrat steklenice.

Na vzhodni fronti je položaj popolnoma drugačen. Tam Nemci nikdar ne morejo vedeti, kje bodo Rusi udarili, ker fronta je ogromna. In ruski generali so postali mojstri v strategiji in Nemce tepejo zdaj s te strani, zdaj z druge, zdaj na tem delu, zdaj na drugem delu 500 milj dolge fronte. Nemci so na ruski fronti vedno v nevarnosti, da se znajdejo v past, iz katere niso več izhoda, ali pa le za ceno, da pustijo zadaj vso težko bojno opremo in druge naloge. Tako oslabe tudi močne obrambne nemške točke.

General Fuller primerja sedanjo fronto v Normandiji bojem pri Cassinu, Italija. Zavezniške armade nimajo druge poti kot da butajo ob močno steno, kajti nimajo prostora, kot ga imajo na primer Rusi, da bi udarili s strani in skušali s taktiko obkroževanja. V tej poziciji se bodo nahajali, dokler ne prodrejo z normandskega polotoka proti Parizu. Šele potem bodo dobili prostor za razmah in obkoljevalne manevre.

In tako se zdaj v Normandiji vrše srditi boji za vsako ped zemljo. Če bi zavezniki ne imeli velike premoči v topništvu in v letalstvu, bi sploh ne mogli storiti koraka naprej. In zavezniki topniški ogenj je tako silovit, da je novi nemški poveljnik na Francoskem, maršal Guenther von Kluge dejal v intervjuju po radiu, da bi zavezniki morali biti "bolj gentlemani", ker nemški vojniki kar otrpejo ob silnem treskanju granat in šrapnel.

Dejal je, da zavezniki vojniki prej ne napravijo koraka naprej, dokler niso prepričani, da je pred njimi vse zdrobljeno s topovskim ognjem. "Mi spoznavamo to Eisenhowerjevo taktiko, kateri se bomo privadili in v doglednem času pokazali uspeh naših metod... Mi vemo, da gre v tej borbi za biti ali ne biti."

Zavezniki ujeli 54,000 Nemcev v Franciji

London, 19. jul. — Število nemških ujetnikov v Normandiji znaša 54,000. Med nemškimi ujetniki je tudi večje število Poljakov, Čehov in Jugoslovancev. Nemci so jih najprvo inkorporirali v svojo delavsko fronto, na prisilno delo, po zavezniki invaziji Francije pa so jim dali poljske in jih prideliili armadi, obenem jim pa zabičili, naj ne skušajo pobegniti. Ampak to so storili ob prvi priliki. Zavezniki so jih takoj oddelili od Nemcev in niso smatrani kot vojni ujetniki.

jevitosti, ki se ne zmeni za žrtve.

Vzrok tej kritiki je konflikt med kitajsko vlado in "komunistično" armado v severnih provincih. Članek pravi, da ta razdor izrabljajo Japonci, ki koncentrirajo večino svoje letalske sile proti kitajskim partijskim bazam.

Domače vesti

Padel na Pacifiku
Hoboken, N. J. — Družina Frank Turnšek je bila obveščena po vojnem departmentu, da je nekje na Pacifiku padel njen sin Frank.

Iz Clevelanda
Cleveland. — Ludvik Medvešek, ki je že tri leta in pol pri mornarici in se sedaj nahaja v Alaski, je dobil hčerko-prvorojenko, njegova sestra Josephine, poročena Mezget, pa sinčka. Oba sta člana društva 5 SNPJ, kakor tudi njini starši, Joseph in Mary Medvešek. — V vojaški bolnišnici v Parmu se nahaja Pvt. Louis Roje, ki je bil v armadi od marca 1942 pri zdravniškem zboru. Lani v oktobru je bil poslan v Anglijo, kjer je zbolel, nakar je bil prepeljan v Ameriko.

Družina pogorela v Kanadi
Val Dor, Quebec, Kanada. — V velikem gozdnem požaru, ki je uničil vso naselbino Pascallia, je hudo zadel tudi slovensko družino John Jankovič. Ta družina si je v Pascallisu napravila svoj dom, katerega je zdaj ogenj do tal uničil z vso premičnino in obleko vred. Za časa požara sta se starša s sinom nahajala v Val Doru; doma je bila le hčerka, ki je rešila le malo obleke.

Razstrelba zahtevala 388 žrtev

Ranjenci napolnili bolnišnice

San Francisco, Calif., 19. jul. Število žrtev, ki so bile ubite v eksploziji dveh municijskih ladij v obrežnem mestecu Port Chicago, se je povečalo na 388. Doslej so našli samo štiri trupla ubitih mornarjev, dočim so trupla ostalih žrtev izginila v siloviti razstrelbi, ki je uničila obe ladji in docela porušila Port Chicago, okrog 35 milj severovzhodno od San Franciscosa.

Število ranjenih znaša od 500 do 1,000. Bolnišnice niso mogle voditi natančnega seznama ranjenih civilistov, ki so iskali zdravniške pomoči. Medtem je mornariško poveljstvo ukazalo vsem mornarjem, ki so bili v času razstrelbe na dopustu in so si na ta način rešili življenje, da se morajo nemudoma vrniti v Port Chicago, da se ugotovi natančno število ubitih mornarjev.

Večina ubitih žrtev v eksploziji je bilo mornarjev in le štiri ubite osebe so bili civilisti. V akciji je takoj stopil Rdeči križ, da pomaga prizadetim družinam. V oskrbi za prehrano ima 1500 oseb. Načelnik Rdečega križa je rekel, da se bo prehranjevanje nadaljevalo vsaj en teden, dokler se ne vzpostavijo kuhinjske potrebe v privatnih stanovanjih.

Vojaške in civilne oblasti so ugotovile, da je bil vzrok eksplozije nastali ogenj na eni izmed dveh municijskih ladij, ki sta bili naloženi z municijo do vrha. Oblasti so sprva mislile, da je eksplozijo povzročila sabotaža. Razstrelba je bila tako silna, da je zračni pritisk porušil vse hiše v okolici.

Unija CIO zahteva povišanje mezde

Pittsburgh, Pa. — Nicholas A. Zonarič, predsednik unije Aluminum Workers of America (CIO) je pred vojnimi delavskimi odborom izjavil, da pravica ameriških boročih mož zahteva, da dobi 50,000 delavcev pri družbi Aluminum Co. of America 15 centov povška na uro. Zonarič je poudaril, da zvišanje mezde je v interesu končne zmage, kajti delavci pogamajo do zmage s proizvajalci municije in bojne orožja sploh.

WELLES ZA RAZKOSANJE NEMCIJE NA TRI DELE

Svoje mnenje je podal v novi knjigi

VZHODNO PRUSIJO NAJ DOBI POLJSKA

Washington, D. C., 19. jul. — Sumner Welles, bivši državni podtajnik, je izjavil, da edini način za odpravo "nemške nevarnosti" je v tem, da se Nemčija razdeli v tri države, Vzhodna Prusija pa naj se do Poljske.

Welles je orisal svoje mnenje o razdelitvi Nemčije v svoji novi knjigi "The Time for Decision," ki je baškar izšla v založbi Harpers Brothers. Wellesova knjiga razkriva nekatere tajne poskuse ameriške zunanje politike. Welles, ki je lani resigniral kot državni podtajnik vsled nesporazuma z državnim tajnikom Hullom, v svoji knjigi ostro kritizira nekatere Rooseveltove svetovale zunanje politike, dočim omenja Hulla samo enkrat.

V knjigi Welles navaja vse argumente za in proti razdelitvi Nemčije in zaključuje: "Jaz bi bil zadnji, ki bi podcenjeval argumente proti razdelitvi Nemčije. Osebo sem za združeno Nemčijo, ampak prepričan sem, da združena Nemčija pomeni nadaljno ogrožanje svetovnega mira, zato sem prišel do zaključka, da razdelitev Nemčije je edini način, da se prepreči nemška nevarnost v bližnji bodočnosti."

Welles predvideva razdelitev Nemčije na sledeči način: Nova država južno Nemčije, vključevši Bavarsko, Wuertemburg, Baden in Hesse-Darmstadt ter nekatere renske in sarske pokrajine. V tej novi državi bi bili katoliki v pretežni večini. Druga nemška država bi obsegala Zgornjo Heško, Turingijo, Vestfalsko, Hanover, Oldenburg in Hamburg. Tretja država pa bi vključevala Prusijo, izvemši Vzhodne Prusije, Mecklenburg in Saksonsko. V zadnjih dveh novih državah bi bili protestantje v pretežni večini. Vsaka izmed teh treh držav bi ohranila svojo zgodovinsko, versko in kulturno svojstvo, ki je obstajalo pred ustanovitvijo tretjega cesarstva.

Vzhodno Prusijo bi Welles dal Poljski z Dancingom in Gdini-jo vred, natančna meja med Poljsko in Nemčijo pa se bi določila na podlagi prebivalstva in agrarnih možnosti.

Turčija postavila visoko ceno

London, 19. jul. — Iz zanesljivih virov se je izvedelo, da je Turčija postavila izredno visoko ceno zaveznikom, ako hočejo, da se jim pridruži v vojni proti Nemčiji. Turška vlada zahteva velikanske zaloge municije, bojnih letal in tankov. Le pod tem pogojem je pripravljena pretrgati diplomatske odnose z nacijako Nemčijo. Zavezniki niso naklonjeni turškemu manevru, zlasti pa se še ne ve, kaj bo rekla k temu Rusija. Vse izgleda, da je Turčija predolgo odlašala in čineala, a sedaj, ko nacijem slaba prede, pa bi rada z lahkoto požela sad zavezniške zmage.

Prve braziljske čete prispele v Italijo

Rim, 19. jul. — Zadnje dni so na italijansko bojišče prispele prve braziljske čete. Njih število ni znano, toda sodi se, da je večje kot pa samo "po ime-nu". Brazilski letalci in letalski mehaniki so se vezbali v Združenih državah in tudi v vzhodni Afriki.

PROSVETA
THE ENLIGHTENMENTGLASILO IN LASTNINA SLOVENSKE NARODNE PODPORNE
JEDNOTE

Organ of and published by Slovene National Benefit Society

Naročnina za Združene države (raven Chicago) in Kanado \$6.00 na leto, \$3.00 za pol leta, \$1.50 za četrt leta; za Chicago in okolice Cook Co., \$7.50 za leto, \$3.75 za pol leta; za inozemstvo \$9.00. Subscription rates: for the United States (except Chicago) and Canada \$6.00 per year, Chicago and Cook County \$7.50 per year, foreign countries \$9.00 per year.

Cene oglasov po dogovoru. Rokopisi dopisov in nenaročenih člankov se ne vračajo. Rokopisi literarne vsebine (črtice, povesti, drame, pesmi itd.) se vrnejo pošiljatelju le v slučaju, če je priložil pošiljalko.

Advertising rates on agreement. Manuscripts of communications and unsolicited articles will not be returned. Other manuscripts, such as stories, plays, poems, etc., will be returned to sender only when accompanied by self-addressed and stamped envelope.

Naslov na vse, kar ima stik s listom:

PROSVETA

2657-59 So. Lawndale Ave., Chicago 23, Illinois

MEMBER OF THE FEDERATED PRESS

138

Datum v oklepaju na primer (July 31, 1944), poleg vašega imena na naslovu pomeni, da vam je s tem datumom potekla naročnina. Ponovite jo pravočasno, da se vam list ne ustavi.

Pogoji za trajni mir—I

Dominantno vprašanje današnjega časa je, kako najti pot, da svet enkrat za vselej proglasi vojno kot največje barbarstvo človeštva in ustvari podlago za trajen mir. O tem se danes v Ameriki in gotovo tudi po vsem ostalem svetu veliko razpravlja in razmišlja. V razbiti Evropi, ki je šla v eni generaciji že dvakrat skozi največji pekel, bo to vprašanje gotovo najbolj dominantno, kakor hitro se iznebe nacifašističnega suženjstva.

O tem razpravljajo tudi modri državniki Amerike, Anglije in Rusije. In sicer razpravljajo večinoma za kulisami, kot da bi se bali, da ljudstva ne izvedo za ono, kar pečejo za kulisami, ali pa da jih to prav nič ne briga. Oni so gospodarji in oni bodo svet tako uredili, kakor se jim zdi prav. In v tem ni nobene razlike med vladarji Amerike, Anglije ali Rusije. Vladarji vseh treh veselih kažejo s svojo tajno politiko enako nezaupanje do ljudstva. Kolikor so do zdaj objavili svoje namene, so z njimi le pokazali, da se niso od zadnje vojne ničesar naučili.

Ampak namen teh vrtic ni razprava v tej smeri. Namen teh vrtic je podati čitateljem v prevodu zelo značilen govor M. J. Caldwell, glavnega voditelja kanadske socialistične delavske stranke — Cooperative Commonwealth Federation — ki ga je imel na anketi o socialnih in ekonomskih problemih v Tamentu, N. Y. Njegov govor je značilen tudi zato, ker kaže, kako si kanadski delavci in kmetje, organizirani v tej stranki, predstavljajo, na kakšnih pogojih je mogoče ustvariti svetovni mir. In značilen je tudi zato, ker bo mogoče ta relativno mlada kanadska delavska stranka že prihodnje leto prišla na vlado, medtem ko se v Ameriki organizirano delavstvo in progresivni element še vedno pidi za svojim repom v okviru starih kapitalističnih strank, ali pa umira od malodušnosti.

Stališče M. J. Caldwell in kanadske delavske stranke napram do sedaj objavljenim načrtom angleške in ameriške vlade je, da dominacija veselih nove Lige narodov ne prinaša kolektivne zaščite. V prevodu se njegov govor glasi:

Stojimo pred alternativo, ko moramo napraviti konec vojnem, ali pa nas bodo vojne pokončale. Največje vprašanje vseh narodov, velikih in malih je, problem kolektivne zaščite.

Moskovska konferenca štirih velesil, vršča se oktobra 1943, je naglasila "potrebo čim prej ustanovitve mednarodne organizacije, sloneče na principu suverene enakopravnosti vseh miroлюбnih držav, ki naj bo odprta vsem miroлюбnim narodom, za vzdrževanje mednarodnega miru in zaščite." Poznejša teheranska konferenca je potrdila potrebo mednarodne organizacije.

Toda po mojem prepričanju je vsaka taka organizacija usojena propasti, ako ne sloni na temelju socialne in ekonomske pravičnosti. To pomeni ne samo ekonomsko sodelovanje med narodi v pogledu trgovine, denarstva, investicij, paroplovbe in tako dalje, marveč tudi planiranje in vsaki posamezni deželi za popolno porabo človeških in materialnih sredstev.

Širi se ideja, da se vzdrževanje svetovnega miru lahko prepusti zavestnim velesilam — Ameriki, Veliki Britaniji, Rusiji in kot partnerju tudi Kitajski. Toda najnovejši dogodki kažejo, da bi s tem dobili le sistem vojaških zvez med štirimi velesilami, namesto sistema svetovne kolektivne zaščite.

V Italiji je bilo storjenih še zelo malo korakov, po katerih bi italijansko ljudstvo dobilo besedo pri političnih odločitvah, ki so velikega pomena za njegovo blagostanje. Malokdo zanika, da Osvobodilni odbor ni avtentičen glas podjarmljene Francije, ali da De Gaulle ni njen voditelj. Francosko podzemsko gibanje je gaullistično, francoska partizanska armada je gaullistična, francosko ljudstvo je gaullistično. Gotovo je to, da je ta odbor tisočkrat bolj reprezentativen zastopnik Francije kot pa je bil Darlan, ali pa kot je bil Badoglio izraz Italije. Toda Francoski osvobodilni odbor še ni priznan po velesilah, sploh so bili storjeni zelo nerodni poskusi, da se ga ignorira na vsej fronti. De Gaulle pa da brci.

Storili bi največjo zmotu, ako bi podcenjevali trdno odločitost zaslužnjega ljudstva v Franciji in po vsej ostali Evropi, da mora po tej vojni priti do fundamentalnih socialnih in gospodarskih sprememb. Mizerija, ki so jo pretrpeli pod nacistično peto, kakor tudi spoznanje, da je stari red bankrotiral na vsej fronti, oboje jih vodi do popolnoma novega socialnega koncepta, ki bo očistil vse fašistične navlake.

Za čim hitrejši poraz Hitlerja s čim manjšimi žrtvami, kakor tudi za popolno izbrisanje fašizma po vsej Evropi, bi morali mi posvečati več pozornosti demokratičnim impulzom zaslužjenih ljudstev, ne pa gledati, kako bi jih potlačili. Tlačite te impulze in sejali boste seme bodočim vojnem.

Thomas Jefferson, oče ameriške demokracije, je nekoč dejal, "da se ljudje po svoji naravi dele v dve skupini: 1) v skupino onih, ki se boje in ne zaupajo ljudstvu ter žele položiti vso moč v roke visjega razreda, 2) v one, ki istovetijo z ljudstvom, imajo zaupanje vanj in ga smatrajo in cene kot najbolj modrega hranitelja javnih interesov."

Noben pravi demokrat se ne bo izmikal implikacijam demokracije, za bilo to na socialnem ali gospodarskem polju. Tekoči poskusi za potlačanje demokratičnih impulzov zaslužjenih ljudstev deloma izvirajo iz reakcionarnih sil, ki žele vzpostaviti tak svet kot je bil do leta 1939, pod neoporekajočo dominacijo velesil. (Se nadaljuje.)

Glasovi iz
naselbinPOROČILO O VOJNIH
UJETNIKIH

San Francisco, Cal. — Poročati hočem o slovenskih vojni ujetnikih, ki se nahajajo v ujetnišnici John T. Knight. V tem taborišču je kakih 800 Italijanov, kateri so bili ujeti v Tuniziji. Med njimi so trije Slovenci iz Primorskega. Oni se ne počutijo preveč dobro med Italijani in le bolj malo občujejo z njimi.

Njih imena so: Anton Cvitar, doma iz Bovca, Stanko Princič iz Gorice in Vincenc Antonič iz Brestovice. Anton Cvitar ima botra nekje v Californiji in če to čita, ga prosi, da mu piše. Mislim, da Slovincem v San Franciscu in Oaklandu, ni znano, da so Slovenci v omenjenem taborišču, ker smo jih do sedaj le tri družine obiskale. Obiski se dovolijo vsak večer od 5:30 do 6 ure. Obiski so dovoljeni tudi vsako nedeljo od 1—5 ure popoldne, toda ob nedeljah je treba imeti dovoljenje, katero se dobi, ako pišete na Commanding Officer, Italian Service Unit, Camp John T. Knight, Oakland, Cal. V pismu nevedite koga hočete obiskati, datum in koliko vas je, ki ga hočete obiskati.

Antonia Terbec (304).

IZ URADA PODRUŽNICE
ŠT. 48 SANSa

Cleveland, O. — Za podružnico št. 48 Sansa sem prejel v mesecu juniju sledeče prispevke: Društvo št. 53 SNPJ \$12.50; po \$5 so prispevali: Frank Terbec, društvo št. 450 SNPJ, Progresivne Slovence krožek št. 1, Amalija Terbičan; družina Durn \$4; Ivanka Glažar \$3; po \$2 Angela Pavlin, Frank Tegel, Louis Lemut; po \$1 Jennie Cesnik, Leo Wolf in Martin Plut. Skupaj \$53.50.

Člane in zastopnike podružnice št. 48 Sansa opozarjam, da se bo prihodnja seja vršila 21. julija in ne 28. julija. Seja je zato premeščena, ker ne bosta tajnik in predsednik v Clevelandu. Sicer pa boste dobili pismo sporočilo o seji.

Ta seja je zlasti zato zelo važna, ker bomo volili delegate za prvo konvencijo Sansa, ki se bo vršila 2. in 3. septembra v Clevelandu.

V naši naselbini vlada vse premalo zanimanja za Sansa. Naselbina, ki je tako velika kot je naša, bi morala pokazati boljše rezultate kot smo jih pokazali do sedaj. Ne vem, zakaj ne bi mogli biti malo bolj aktivni. Res, da smo zaposleni v tovarnah in drugje, toda nekaj časa bi lahko posvetili tudi Sansu. Naš narod v domovini se bojuje junsko in požrtvovalno za svojo gojo eksistenco, za svobodo, zato je moralna dolžnost ameriških Slovencev, da jim pomagamo!

Reakcija je povsod na preži, katera bi rada zaslužila naš narod. Danes se bje velik boj za osvoboditev naše Primorske, katera je bila prodana v zadnji vojni. Danes se vsi Primorci bore kot en sam mož. Poročila prihajajo, da je danes skoro že vsa Primorska osvobodjena. Osvobodila jo je osvobodilna fronta. Upajamo, da se bodo partizani še nadalje hrabro borili in da bodo držali toliko časa, dokler jim ne pridejo zavezniki na pomoč.

Med nami najdemo ljudi, ki menda namenoma begajo narod. Na primer, Frank Kerže je

pisal v Enakopravnosti, da ne potrebujemo take politične akcije kot jo vodi Sans. Ali bomo dopustili, da bo Velesrb Fotić še nadalje vodil svoj propagandistični aparat, ki je naperjen proti združeni Jugoslaviji? Ali naj dopustimo, da bi se u-sedlali narodu za vrat stari režimski reakcionarji? Ne, tista doba je za nami za zmirom! Jugoslavanski narodi hočejo poštenjšo in pravičnejšo vlado in demokratičen sistem.

V času prve vojne smo bili ameriški Slovenci organizirani v Jugoslavanskem republičanskem združenju. Tedaj je bilo več idealizma med nami, naš narod se je bolj zanimal za tedanje politično akcijo kot se danes zanima za Sans. Kaj je temu vzrok? Moje mnenje je, da je v dobi prve in druge svetovne vojne umrlo veliko naših idealnih pionirjev. Tisti pa, ki še žive, niso več tako mladi in od njih je težko pričakovati, da bi bili aktivni. Nekateri pa so bili nazadnjaki in ostanje nazadnjaki.

Dragi rojaki, ne pričakujte se od vas veliko, ne pričakujte se, da bi toliko žrtvovali kot žrtvujejo partizani v stari domovini, pričakujte pa se od vas, da podprete ta hrabri narod v domovini vsaj z nekaj dolarji.

V Sloveniji in Jugoslaviji je vstal nov rod. Nov rod, ki izhaja iz bojev in krvi in ki mu je ljubša smrt v svobodni Sloveniji kot pa življenje v zasužnjeni domovini.

Mnogi podtikajo osvobodilni fronti stvari, ki niso resnične. Mnogi pravijo, da osvobodilno vojsko vodijo komunisti. Toda naš narod je že od nekdaj demokratičen, zato tudi sedaj ne bo zašel v nobene ekstreme. Tisti, ki strašijo s komunističnim bavlom, nimajo poštenih namenov, hočejo razdružiti naš narod. Narod v domovini se je združil zato, ker ve, da je v združenju moč, da morejo biti kos sovražniku le združeni!

Po vojni so največ pretrpeli naši Primorci. Italijani so jih popolnoma zaslužili in jim niso dovolili niti Boga moliti v slovenskem jeziku. In prav vsled tega se danes Primorci bore kot levi.

Italijani so pomorili tisoče slovenskih rodoljubov. Celo otrokom niso prizanesli. Tudi enega izmed mojih stricov so ubili. Karabinirji so pričeli obirati češnje. Toda obirali jih niso kot bi se spodobilo, temveč so kar veje lomili. Moj stric jih je opozoril, naj nikdar ne delajo nepotrebnih škod, kajti drevo ne bo več rodilo, ako bodo polomili vse veje, tedaj pa so se krvoločni fašisti navadili nanj in ga toliko časa tepli s kopiti puške, da so ga na mestu ubili. Takih primerov je na tisoče.

Ali se je čuditi, da so se naši Primorci spričo teh v nebo vpiljoh krivice uprli Lahom? Še kamen bi se uprl, pa se ne bi človek!

Tudi Slovincem, ki so prišli pod Avstrijo, se ni dosti bolje godilo. Tudi oni so veliko trpeli. Vsi tedaj, rojaki, je naša sveta dolžnost, da ob tej kritični uri, ko se naš narod bori na življenje in smrt, stojimo temu malemu narodu ob strani in mu kar največ pomagamo, da doseže svoje ideale, svoje cilje, da doseže svobodo, ki jo je tako krinavo zaslužil.

Dolžnost slehernega Slovenca

je, da prispeva za Sans in za Jugoslavanski pomožni odbor! In na koncu ponovno opozarjam na sejo podružnice št. 48 Sansa, ki se bo vršila 21. julija. Za podružnico št. 48 Sansa: J. F. Dura, tajnik.

O DELU V TOVARNI

Monroe, Mich. — Pred nekaj tedni smo imeli v tovarni, kjer delam, eno smrtno žrtev.

Neki delavec je hotel spojiti električni žici, da bi pogнал pi-halnik, toda pri tem je prišel v kontakt z glavnim električnim tokom, kateri ga je na mestu ubil.

Ponesrečenec je bil doma nekje iz juga, kamor so odpeljali njegovo truplo in ga pokopali. Z renoviranjem tovarne gre zelo počasi. Do sedaj so postavili eno mlino, ki že obratuje. Pred kratkom pa so podri nadaljnja dva mlina in pričeli so kopati 15 čevljev globoke jarke, katere zalivajo s cementom.

Drugače se dela v tovarni po starem. Delamo od dneva do dneva, po šest dni na teden. Na dan 4. julija tovarna ni obratovala. Sicer pa je ves tisti teden manjkalo veliko delavcev. Dobil so namreč plačo za počitnice, ki je znašala od 40 do 80 dolarjev, in tako so mnogi ostali doma. Čestokrat sta samo dva stroja obratovala, namesto vseh štirih. Zda smo se zopet umirili in delavci pridno in točno prihajamo na delo. V soboto 8. julija so prišli trije delavci v tovarno šele ob eni po polnoči. Bili so dobro okajeni od pijače. S seboj pa so pripeljali tri mlada dekleta, s katerimi so se seznanili v salunu, ki je komaj dvajset korakov oddaljen od tovarne.

Le čakajte, sem si mislil, bom vam še eno pošteno zagodel. Lepo sem se izmuznil od stroja in šel poiskat gumijasto cev. Malo se ozrem okoli, da me ne bi nikdo videl, nato pa cev pritr-dim na pipo in odprem vodo. Ni vzelo dolgo časa in "okajeni" ter njihove spremljevalke so bile vse mokre. Nato zbežim in se vskrijem. Da bi ga vrag postal, so se jezili in preklinjali ter grozili s pestmi. Ko pridem pozneje k njim in se prav moško zadržujem, niso še daleč šli, da sem bil jaz tisti, ki jih je namočil.

Frank Kroll.

MU UGAJAJO DOPISI

Barberton, O. — Jaz sem naroden na veliko listov, toda Prosveta mi najbolj ugaja. Uga mi pa zato, ker je v njej vedno veliko dopisov. Skozi dopise čitatelji izvemno razne žalostne in vesele novice iz naših naselbin širom Amerike.

Le tako naprej, dopisniki obojega spola! Le pišite dopise, mi jih bomo pa čitali! Tudi ni nič zato, ako pišete dolge dopise. Vsak ne zna pisati dolge dopise, kajti tisti, ki jih pišejo, morajo znati motriti svetovne dogodke in stvarno misliti. Kar čitamo v dopisih in uredniških člankih, je navadno resnica, dočim ne moremo to reči o raznih novicah, ki prihajajo iz kapitalističnih virov. Iz slednjih prihaja velikokrat sama propaganda. Oni poročajo navadno le o dobrih novicah, vse, kar je slabega, pa radi prikrijejo.

Z velikim zanimanjem čitam tudi poročila podružnice Sansa. V mnogih naselbinah so naši rojaki zelo pridni in so zbrali lepe svote za slovenski narod v starem kraju, kateri se tako hrabro bori za svojo svobodo. Pravilno je, da v Ameriki nekaj storimo za nje in jim pomagamo v vseh ozirih. To je naša dolžnost.

Tudi v Barbertonu imamo podružnico SANSa, ki nosi številko 51. Od kraja, ko smo ustanovili Sansovo podružnico, smo bili zelo navdušeni in če se ne motim, smo imeli v dveh mesecih tri seje. Izvolili smo tudi nabiralce ter zbrali lepo vsoto in jo poslali glavnemu uradu Sansa v Chicago. Odkar smo tisti denar poslali v glavni urad, smo imeli še dve seji. Zadnja seja pa se je vršila 16. aprila. Na tej seji se je pobiralo prostovoljne prispevke za Sansa. Na aprilski seji pa je bilo veliko debatiranja in kritiziranja proti Sansu. Nekateri so trdili, da uradniki Sansa ne delujejo tako kot določajo resolucije, ki so bile sprejete na Kongresu, ki se je vršil decembra meseca 1. 1942 v Clevelandu. Kritiki so trdili da Sansovi uradniki priobčujejo sa-

Walter Winchell (levo), znani radijski komentator, je postal član časnikarske unije CIO, American Newspaper Guilda. Pridobil ga je John Cohee (v sredini) iz Los Angelesa, opazovalka pa je filmska igralka Bontia Branville, ki je tudi članica unije—Screen Actors Guilda ADF.

mo članke o Titu, ki je komunist. Potem je prišlo tako daleč, da je nekdo stavljal predlog, da se denarja ne pošlje v glavni urad Sansa. Toda predlog je na celoti črti pogorel. In tako je bilo sklenjeno, da se denar pošlje. Toda do danes še ni bilo nobenega poročila, da je podružnica št. 51 poslala denar na urad. Po mojem mnenju bi bilo najbolje, da bi se tisti denar odposlalo, kajti bolje je, da se denar večkrat pošlje kot samo enkrat na leto.

Izvršni tajnik Sansa Mirko Kuhel poroča, da se bo vršila prva konvencija Sansa 2. in 3. septembra v Clevelandu. Jaz bi priporočal, da bi uradniki podružnice št. 51 sklicali sejo in izvolili delegata za to pomembno konvencijo.

V Prosveti z dne 3. julija sem imel dopis, v katerem sem pomotoma poročal, da je tajnica društva št. 535 SNPJ sestra pokojnega Anderluha. Bil sem napačno poučen, zato mi naj prizadeji oprost.

Alois Ocepek (48).

SEJA PODRUŽNICE SANSa

Johnstown, Pa. — Naznanjam vsem zastopnikom in članom podružnice št. 4 Sansa, da se vrši izredna seja, in sicer 23. julija v dvorani društva št. 3 SN-PJ.

Sejo sklicujem, ker sem dobila od izvršnega tajnika Sansa listine in navodila glede volitve delegata za prvo konvencijo Sansa, ki se bo vršila 2. in 3. septembra v Clevelandu, O. Torej, člani društva št. 16 ABZ, društva št. 104 SZZ in člani društva št. 3 SNPJ, udeležite se te seje! (Ostalo bo priobčeno v sredini številki Prosvete-urednik.)

Mary Vidmar, tajnica.

VAŽNE VESTI

Bridgeport, O. — Velike tragedije, ki se je pripetila 5. julija v Powhatan Pointu, pri kateri je izgubilo 66 delavcev življenje, se skoro ne da opisati. Ponesrečil se ni noben Slovenec. Slišal sem, da sta bila na delu dva Slovence, in sicer brat Meze in Kobler iz Glenca, toda sta se pravočasno rešila iz premo-govnika.

Povedali so mi, da je bil Meze blizu, kjer se je dogodila nesreča. Požar je nastal, ko se je odtrgalo kamenje in porušilo električno napravo, nakar je žica prišla v kontakt z železniškimi tračnicami in nastal je ogenj. Ogenj se je razširil s tako naglico, da se premogarji, ki so delali v rovu, niso mogli rešiti.

Na kraj nesreče je prišlo rešilno moštvo iz vseh krajev, toda vse prizadevanje, da bi rešili zajete premogarje, je bilo zaman.

Jaz ne bom opisoval, kaj vse so poskusili, da bi jih rešili, kajti težko je reči, kaj je resnica in kaj ni. Eni govore tako, a drugi zopet drugače. Naj omenim le, da ko so izvrtali luknjo do rova, kjer so bili zajeti premogarji, niso dobili nobenega glasu od njih. Zrak je bil tako zadržljiv, da so takoj vedeli, da so vsi mrtvi. Ko pa so poslušali na telefon, niso slišali drugega, kot kapljanje vode in rušenje kamenja.

Pojprej sem omenil, da ni noben Slovenec izgubil življenja, prizadete pa so tri slovenske hčere, katerih možje so se smrtno ponesrečili v rovu. Ako je bil kateri izmed njih član SN-PJ, mi ni znano. Ponesrečenci

so zetje od Johna Kravanje, Mežeta in Boštjančiča. Vsi trije so bili mladi možje. Dobro bi bilo, da bi kdo bolj natanko opisal nesrečo, ki je največja, kar jih je bilo v zgodovini te premogovne družbe. Ta premogokop je eden izmed največjih v državi Ohiu in je bilo v njemu že veliko eksplozij. Menda še ni poteklo leto dni, ko je bila isto tam eksplozija. Tedaj ni bilo veliko premogarjev ubitih.

Čudno se pletejo svetovni politični dogodki. Prav tako je med nami ameriški Slovenci veliko kontradikcij. Človek ne ve, kako bi pisal, da ne bi prišel v navskrižje, da ne bi dobil pečat konservativca.

Tito in kralj Peter sta se baje pobotala, zato človek ne ve, kaj bo iz te moke. Vsak dan se o glasilu kakšen pionir in priden agitator za SNPJ, ki se ne strinja z zaključki gl. odbora, radi katerih je resigniral bivši urednik Prosvete. Ako smo res demokratični, potem bo moral glavni odbor na prihodnji seji podvzeti korake in dati večini, kar zahteva. Bojim se, da je glavni odbor samo mislil, da zastopa mišljenje večine, a faktično ni zastopal večine članstva. Saj tako bi sodil človek, ki čita dopise onih, ki se ne strinjajo z odlomkom glavnega odbora.

Dnevni dogodki nas z vsakim dnem bolj približujejo dogodkom, katere je napovedoval Ivan Molek.

Posledice, ki so nastale radi stališča glavnega odbora, se dajo še vedno popraviti. In to zahteva večina članstva, mislim večina članstva, katero je že veliko žrtvovalo za SNPJ in postalo je vedno tam, kjer je danes. Prišlo je tako daleč, da človek, ki je pomagal graditi jedrno in širil list Prosveto, pomagal napolniti kvoto, da je pričel izhajati dnevnik Prosveta, danes ne more v listu izraziti to, kar bi rad. Kajti če se izrazi, potem pride navzkriž s tisto resolucijo, ki jo je sprejel glavni odbor. Mi lahko kritiziramo predsednika Roosevelta, njegovo vlado, kritiziramo lahko kapitalistični sistem, ne bi smeli pa kritizirati glavnega odbora, kadar ta stori napako. Če kdo to stori, gre taka kritika v koš, ali pa je pod dopisom dolga opomba. Daleč smo prijadrali, odkar je Molek zastupil uredništvo Prosvete. Zakaj ne pustite pravične razprave v list? Da bi take razprave zbegale članstvo, je jako slab izgovor. Slovenska narodna podpora jednota je že šla čez drn in strn in prenesla mnogo kritik in protikritik, pa je kljub temu rasla. Toda če bomo ubili moralno pionirje, tega ne bomo mogli nikoli popraviti. In to se bo zgodilo, ako se glavni odbor ne premisli na prihodnji seji.

Joseph Snoy (13).

Člani unij CIO in ADF v New Yorku pozdravljajo zavestniško invazijo Francije.

Naša narodno osvobodilna borba in slovensko Primorje

(Nadaljevanje in konec.)

III.

"Največ sveta otrokom ališ Slave, tja bom našli pot, kjer nje sinovi si prosto voljo vero in postave".
France Prešern.

Prvikrat v slovenski zgodovini je naš slovenski narod dobil svoje demokratično predstavništvo oktobra meseca leta 1943 v Kočevju. Okoli 600 izvoljenih narodnih zastopnikov je predstavljalo enovoljno moralno in politično enotnost ter odločnost, da se slovenski narod bori do popolne zmage. Dr. Ivan Ribar je pozdravil predstavništvo slovenskega naroda in poudaril, da je ASNOJ priznal Osvobodilno fronto slovenskega naroda za edino zakonito oblast v Sloveniji. ASNOJ je tudi priključil izvoljenim Slovincem Slovensko osvobodilno enakopravno in demokratično federativno Jugoslavijo. Kardelj je nato poudaril, da je zasluga komunistične stranke, da so se združili pod zastavo Osvobodilno fronte vse demokratične sile in da se je priključilo Primorje Sloveniji.

Dekret o priključitvi slovenskega Primorja, beneške Slovenije, Istre in Hrvatskih jadranskih otokov Jugoslaviji, se glasi:

"V skladu s davnimi težnjami in borbenimi naporami slovenskega in hrvatskega naroda v krajih, podjarmljenih od italijanskih imperialistov, Antifašistični svet narodnega osvobodjenja potrjuje:

1. Sklep Slovenskega osvobodilnega odbora (plenum OF) o priključitvi slovenskega Primorja in vseh anektiranih delov Slovenije svobodni Sloveniji v federativni Jugoslaviji.
2. Sklep ZAVNOH-a (Zemaljsko Antifašistično Vijeće Narodnog Osvobodjenja Hrvatske) o priključitvi Istre, Reke, Zadra in anektiranih otokov svobodni Hrvatski v federativni Jugoslaviji.
3. Oba sklepa stopita takoj v veljavo.

Dne 20. novembra 1943 v Jajcu.
Tajnik ASNOJ-a:
Rodoljub Čeliković, s. r.
Predsednik ASNOJ-a:
Dr. Ivan Ribar, s. r.

V tem zgodovinskem dokumentu se uresničujejo sanje slovenskega naroda o Zedinjeni Sloveniji, o združitvi vseh slovenskih pokrajin, ki so živele več kot tisoč let razkosane in podjarmljene. Ustvarjenje lastne vojske je tudi pridobitev, ki je za nas Slovence zgodovinskega pomena. Odkar smo Slovenci izgubili svojo neodvisnost, smo se bili kot vojaki vedno v tuji službi in za tuje interese. Danes imamo svojo vojsko, ki je naš ponos, ker je zrasla iz narodovega trpljenja. Šest velikih okupatorjevih ofenziv ni moglo zlomiti odpora naših borcev. Ne samo to, vrste partizanske vojske rastejo iz dneva v dan. Ta veličastni dvig naše oborožene sile je bil možen le zato, ker se je ves narod strnil okrog vojske, ki jo smatra za svojo last. Doseženo je bilo popolno edinstvo množic, ki zdaj vedo, zakaj se borijo in vedo, da žrtve niso bile in ne bodo zaman.

Prav tako lahko štejemo med najlepše uspehe, ki smo jih dosegli, bratstvo med južnoslovanskimi narodi; to je uspeh, ki ga ni mogel doseči noben prejšnji režim. To bratstvo je vzklilo iz skupnega napora vseh narodov in je bilo prekajeno v neprestani težki borbi. To je tudi garancija, da ne bo nikoli prenehala. Prejšnja nasprotstva so popolnoma odmrila, ker ni v interesu narodov, ki hočejo napraviti red v svoji hiši, segati po zemlji sosedov.

Vsem narodom pa daje ogromno moč zaupanje in vera v Sovjetsko zvezo, ki je zaščitnica vseh malih podjarmljenih narodov. Za nas, male slovanske narode pa je tudi edina garancija za nacionalni obstoj.

Vsak dan poslušamo poročila o pisanju zavezniškega časopisa, ki izraža občudovanje vsega sveta za zgodovinske in legendarne dogodke v Jugoslaviji. Simpatije vsega sveta so na strani naše junške vojske.

Kolikar je bilo poskusov, da

se zatre osvobodilni polet slovenskih množic, so vsi propadli. Poskus vojaške organizacije belogardistov ni uspel kljub vsej podpori domačih in italijanskih fašistov, preprosto zato, ker ji je narod obrnil hrbet. Dne 19. sept. 1943 je padla ZADNJA BELOGARDISTIČNA TRDNJAVA TURJAK. To je bilo eno največjih dejanj naših hrabrih in postrtovalnih partizanov. V grad so se zatekli najzagrizenjši ostanki belogardističnih voditeljev. Med ujetniki je bilo tudi 25 duhovnikov in bogoslovcev. V izjavi, ki so jo podali, pristojevoljno in brez vsakega pritiska priznajo:

"Danes spoznavamo, po kakšni izdajalski poti smo hodili in kako smo s svojimi slabimi zgledi zavajali ne pot narodnega izdajstva nepoučeno kmečko ljudstvo in katoliško mladino. Bila je pot narodnega izdajstva in odkrite podpore tujim okupatorjem slovenske zemlje.

Danes spoznavamo, dvoje: da je bila lažna naša trditve, da bela in plava garda na Slovenskem ščitita vero in slovenske domove, ker se danes vodstvi bele in plave garde družita z nemškim nacional-socializmom, ki že nad deset let proganja vero in katoliške duhovnike v Nemčiji, ki je pred dvema letoma izgnala iz slovenske Stajerske in Gorenjske vse slovenske duhovnike in razselila nad deset tisoč slovenskih kmečkih domov širom Nemčije in Balkana.

Danes spoznavamo, da slovenska OF ni protivojska in brezbožna organizacija, kar sta v svoji lažni propagandi trdili in širili bela in plava garda, ker nam kljub naši izdajalski preteklosti daje OF danes priliko, da kot duhovniki še dalje vršimo svoja verska opravila in službo na Slovenskem.

Zavezujemo se, da ne bomo z ničemer več v svojem ravnanju ne z besedo, ne z dejanji škodovali osvobodilni stvari slovenskega naroda in njegovi edini pravi narodni oblasti na Slovenskem, Osvobodilni fronti."

V svobodni Sloveniji,
dne 23. 9. 1943.

IV.

"Bratje, mi stojimo trdno kakor zid grada, črna zemlja naj pogreze tega, kdor odpada!"
Miroslav Vilhar.

Ker so agenti izdajalske po begle vlade v Londonu, zdaj v Kairu, raznih domačih hlapcev nemških in italijanskih fašističnih okupatorjev, ustašev in četnikov poskušali klevetati ves herojski napor naših narodov, se je pojavila potreba nove izjave o ciljih in načelih naše Narodne osvobodilne fronte. Izjavo je izdalo vodstvo meseca maja leta 1943 in se glasi:

- 1.) Narodno-osvobodilna fronta je splošni narodni pokret, v katerem sodelujejo vsi pošteni rodoljubi, brez ozira na stranke, na socialno in versko pripadnost. Gibanje vodijo: Tito, Vrhovni štab NOV-e in ASNOJ-a, za osvobodjenje vseh Srbov, Hrvatov, Slovencev, Črnogorcev in Makedoncev.
- 2.) Stojec na stališču demokratičnih idej in pravic narodne samoodločbe, se borimo za popolno osvobodjenje izpod jarma nemških fašističnih osvajačev, za priključitev vseh tistih slovenskih krajev, ki so jih italijanski imperialisti osvojili po prvi imperialistični vojni.
- 3.) Po osvoboditvi bo narod na temelju najširše narodne demokracije in pravice narodne samoodločbe—sam odločil, kakšno bo notranja ureditev in tudi kakšni bodo odnosi z ostalimi narodi.
- 4.) Narodno - osvobodilni pokret ne uvaja nobenih korenitih sprememb, razen da zamenja reakcionarne občinske uprave, načelnike in žandarje, ki so bili v službi okupatorja, s praviimi predstavniki izbranimi po svoji volji naroda. Vse važnejše odredbe bodo reševali po končani vojni predstavniki, ki jih bo izbral narod sam.
- 5.) Narodno - osvobodilni pokret se bori za socialne in demokratske pravice in je daleč od

vsakega nasilja in nezakonitosti. Priznava nedotakljivost privatne lastnine in tudi najširšo možnost iniciative v industriji in ostalih produkcijskih panogah. Spoštuje svobodo vesti in vere.

Danes morajo vsakega Slovenca navdajati s ponosom uspehi, ki sta jih dosegla naša vojska in naše vodstvo. Sloves naših borcev se je razširil preko meja čez ves svet. Mi Slovenci smo kot majhen narod že do sedaj položili velik delež za skupno stvar. Ni več razlik med pokrajinami, ustvarjeno je bratstvo v borbi in naša zemlja je zedinjena, toda še ne vsa osvobojena. Tudi ni več razlik med narodi Jugoslavije, ker je borba združila vse narode v eno družino. Bilanca je lepa, toda borba še ni končana. Dolžnost vsakega je, da danes svoj zakasneli delež da k skupnemu naporu. Bliza se konče osvoboditvi, naša vojska in prav zato naš dolg še ni poravnat, dokler se kot ponosni in borbeni slovenski vojski ne stavimo v službo svojemu narodu.

Živela slovenska Osvobodilna fronta!

Živelo vrhovno predstavništvo narodov Jugoslavije ASNOJ!

Živela Narodno - osvobodilna vojska!

Živel naš maršal Tito!

Živela rdeča armada, velika zaščitnica naših uspehov!

Živeli naši veliki zavezniki Sovjetska zveza, Velika Britanija in Amerika!

SMRT FAŠIZMU—
SVOBODA NARODU!!
(Konec)

PARTIZANSKE PESMI

Kosec koso brusi

Kosec koso brusi,
a šanjska šanjska,
kmet pravico terja,
ali je ne najde.

Naprej v borbo
za pravdo in svobodo,
za pravdo in svobodo
slovenskega naroda.

Kmečki fantje in dekleta,
vi ste naša mlada četa.
Vkus se zbira, naprej
naprej marširajmo
za svobodo naroda.

Naprej

Nabrusimo kose

Nabrusimo kose,
že klas dozoreva.
Še solze bogate
napočil je čas.

Naj dekle zapoje,
naj pesem odmeva.
Nabrusi ji koso,
zrel je še klas.

V boj za svobodo, življenje,
gre klic od vas do vas.
Ker sicer nas takata sušnost, trpljenje,
za nas več izbire druge ni.

Primorski partizan

(Po napetu "Čiganski otrok")
Po hribih jaz okrog blodim,
od doma sem pregrehan.
Ker ljubim ves slovenski rod,
postal sem partizan.

Visoke gore, temni log,
so partizansko dom.
V njem svobode srečni dan,
enkrat dočakaš kraj.

Požgali so mi rojstni kraj,
pregnani drage vse.
Bog ve, če jih še videl bom,
morda je v grobu spe.

Al' ena misel še živi,
da narod vstaja spet,
na vohodu varja se žari,
prihaja novi svet.

Vsi v partizane

Bičan in opljuvan ves,
slovenski narod
dvigne k punktu trdo pest.
Partizan—partizan,
naš slovenski partizan.

Delavci—v partizane,
kajzarji—v partizane,
in meščani—v partizane,
vsi Slovenci—v partizane!

Dranj za stare pravde bo!
Ajmdo junaki v borbo nad gestapo,
v borbo za zmago, za svobodo v boji
rodi.

Smrt fašistom nosi malčevalna pesem
Mitraljezov in zased.
Partizan

Štajerci—v partizane,
Kranjci—v partizane,
in Primorci—v partizane,
vsi Slovenci—v partizane!

Dranj

Is krvi rdeče mladit partizanov
vzklije rola svobode.
Partizan—partizan,
naš slovenski partizan.

Vsi Slovenci—v partizane,
Srbi vel—v partizane,
in Hrvatje—v partizane
Dranj

V East Altonu, Ill., so delavci pri Western Cartridge Co. izdelovali produkcijski proces, ki pomeni prihranitev milijonov funtov starega papirja na leto.

PRVA KONFERENCA PRIMORSKE MLADINE

(Iz partizanskega lista Mladina, glasilo Zveze slovenske mladine iz marca 1944)

Nemška kolona, ki je vdrla na naše osvobodeno ozemlje, se je morala umakniti. In tik za Nemci smo se pričeli v kraju shajati mi. Se je takoj poznalo. Prej je bilo vse prebivalstvo preplašeno, po kraju si slišal samo surovo kričanje fašističnih banditov. Zdaj pa je vse svačano. Vsi gledajo s ponosom na slovensko mladino, vsak kotiček odmeva od naše vesele pesmi, od naših klicev in smeha. Nekje v bližini se krototajo brzostrelke in mitraljezi. Naši plačajoči Svabom račune. Na svobodni slovenski zemlji pa se je v prvih večernih urah pričela naša prva konferenca.

Iz vse Primorske so prišli delegati. Iz okrožij so prišli. Svoje predstavnika sta poslala tudi Trst in Gorica. Pa borci iz naših junških brigad, iz Gradnikov, Gregorčičev, Vojkove, Prešernove, Soške, Kosovelove . . . Pa še iz odredov. Se italijska mladina je prišla med nas. Mladi, zagoreli borci iz italijskega partizanskega bataljona, pa predstavniki italijske mladine iz Trsta. Z Gorenjske so prišli naši tovariši, pa še kopa gostov. Nič čudnega, če je potem v lepo okrašen dvorani kar zagrmelo, kadar je kdo omenil tovariša maršala Tita, našo herojsko vojsko, našo narodno oblast, komunistično stranko in njen centralni odbor. Pa maršala Stalina, rdečo armado, naše zaveznike. Kairski begunci bi se brez dvoma slabo počutili tu. Saj je mladina precej temeljito dala duška sovražniku, ki ga čuti do vseh protinardnih izdajalcev, do begunskih ministrov, do Mihajloviča in Rupnika. Tudi na Petra niso pozabili.

Pričeli smo. V imenu primorske mladine je otvoril konferenco tov. Jože Smole. Zatem je v imenu GO ZSM in PO SKOJ za Slovenijo pozdravil navzoče tajnik tov. Mitja Vošnjak. Za IX. korpus je govoril tov. Vlado Babič, namestnik komisarja korpusa. Tovarišica Ančka iz pokrajinskega odbora SPZZ nas je pozdravila, nato pa še tov. France Kavčič, tajnik oblastnega odbora SKOJ za Gorenjsko v imenu gorenjske mladine. Govorili so predstavniki borcev, delegati Trsta in Gorice, italijanski partizani in mladi italijanski protifašisti iz Trsta. Pa seveda še naš Julček v imenu naših najmlajših članov, naših pionirjev. Kar z brzostrelko in pištolo je prišel na oder. Seveda, vse je bilo leseno. Govoril je pa tako brez strahu, da bi kmalu lahko leseno orožje zamenjal za pravo.

Po pozdravih se je začel delovni del konference. Izpogovorila je tovarišica Fanika Marušić, tajnica oblastnega odbora ZSM za Primorsko. V svojem poročilu je pokazala razvoj in del mladinske organizacije na Primorskem in delež, ki ga ima primorska mladina v boju in pri graditvi naše narodne oblasti. Načela je nekaj primerov, kako je primorska mladina izpolnjevala svojo dolžnost. Eden največjih uspehov je brez dvoma nabiralna akcija za zavoje, pri kateri je delala ZSM skupno

s tovarišicami iz SPZZ. Med to akcijo so nabrala članice ZSM in SPZZ skupaj čez dvajset tisoč zavojev za naše borce.

Poročilo tov. Fanike so dopolnili delegati v živahni diskusiji, ki je trajala skoro tri ure. Priporočili so, kako se bore proti sovražniku, naštevati so celo vrsto brezprimernih junštev iz vojske in s terena. Govorili so o borbi, ki jo bje slovenski narod po vsem našem Primorju od Benečije pa prav do Trsta in Gorice. Italijanski predstavniki so govorili o svojem občudovanju naše narodno-osvobodilne borbe, poudarjali so svojo trdno odločnost, da se skupno z nami bore proti istemu sovražniku, proti hitlerjevskim banditom in proti njihovim izdajalskim pomočnikom, fašistom in domobrancem.

Po dolgi diskusiji je podal politični referat tajnik PO SKOJ za Slovenijo tov. Mitja Vošnjak. Govoril je o razvoju naše narodno osvobodilne borbe, o težki poti od skromnih pričetkov pa do izgraditve narodne oblasti in narodno osvobodilne vojske. Pokazal je, da je danes fašizem pred neizbežnim zlomom, da je trdnost zavezniškega bloka tisto orožje, med katerim bo moral kloniti fašizem. Nakazal je mladini naloge, ki jih mora na vsak način izvršiti.

Prva naloga je, sodelovati pri utrjevanju narodne oblasti in krepitvi vojske. Da se res vsa mladina vključi v graditev narodne oblasti, zato bo ZSM dobila bolj uspešno organizacijsko obliko. Mobilizacija se mora brezpogojno izvesti do konca in naša naloga je, da ne pomagamo samo pri mobilizaciji vojnih obveznikov, pač pa da storimo še več. Izvršiti moramo sklep I. kongresa ZSM, da nadomestimo tovarišice na terenu tovariše aktiviste, in da je treba izvesti kampanjo za prostovoljen vstop manj kot sedemnajstletnih tovarišev v NOV, če so sposobni za vojaško službo.

Sledila je diskusija. O Trstu in Gorici smo govorili, ki sta naša in samo naša. O naših zaveznikih, o naši herojski borbi. Pa o tem, da mora biti naša bo-

ba v bodoče še bolj odločna, še bolj neizprosna. O vprašanju mobilizacije smo si vsi edini, vsi vemo, da je dolžnost vsakega Slovenca boriti se za svobodo.

Bogdan je tajnik ZSM na Krasu. Zdaj je ves srečen. "Kar naj mi še kdo reče, da sem na terenu bolj potreben! Takoj jutri grem v "vojsko!" In o tistih govore, ki še sedemnajst let nimajo. Saj so prav tako lahko sijajni borci, kot je dokazal hrabri Janko Kutin v borbah v Benečiji, kjer je rešil mitraljez, čeprav je šele trinajst let star. In da so res predani, nam dokazuje primer štirinajstletnega Marijana Stoketa, s Krasa, ki so ga Nemci na vse načine mučili, pa ni hotel ničesar povedati. Raje je junško padel, raje se je pustil obesiti, kot da bi izpregovoril.

Tovariš Lado Pohar, tajnik oblastnega odbora SKOJ za Primorsko, je v svojem organizacijskem referatu prikazal, kako bomo na terenu izvedli prilagoditev ZSM novim razmeram, kako bomo sodelovali pri vseh vprašanih slovenskega naroda, kako bomo sodelovali v novi narodni oblasti. Diskusija je razčistila še nekaj nejasnosti, zatem pa je bila podeljena zastavica kraškemu okrožju, ki je v tekmovalstvu med primorskimi okrožji doseglo najlepše uspehe.

Dve prehodni zastavici sta sedaj na Krasu, v neposrednem zaledju Trsta. Ona, ki jo je okrožju ob zaključku svojega drugega tekmovalstva na zborovanju 20. februarja dal glavni odbor ZSM, in ta nova, ki so jo Kraševci prejeli za uspehe v primorskem tekmovalstvu. Vse kraške mladence so odločene, da dajo vse sile za to, da bi obdržale obe zastavi, mladina vse ostale Slovenije pa se trudi, da bi sebi priborila to najvišje priznanje. V tem, da je mladina okrog Trsta tako postrtovalna, da čuva kar dve takšni zastavi, v tem vidimo spet eno jamstvo več, da bo Trst za vselej naš.

Potem pa je primorska mladina volila svoje predstavništvo, svoj oblastni odbor, ki ima štiri-članski odbor. Kako ponosen je bil na izvolitev in navdušeno pritrjevanje pionirček Jule. Kdaj prej so že bili predstavniki Trsta in Gorice izvoljeni v predstavništvo slovenske mladine? In ali ni dokaz zdravega pogleda na svet, da voli mladina v svoje predstavništvo tudi predstavnika svojih tovarišev, italijanskih partizanov, ki se v naši vojski bore proti istemu sovražniku? Potem pa smo volili še tajništvo, ki bo vodilo vse delo naše ZSM na Primorskem. Soglasno so bili izvoljeni predstavniki Danilo Cek s Krasa, tajnica Fanika Marušić, Lado Pohar-Damjan ter Zofka, ki je doslej vodila mladinsko delo v Gorici.

Se resolucije in pozdrave smo sprejeli, potem smo pa zaključili. Se enkrat je močno zadonela v dvorani naša pesem v zgodnjem jutru jo je skozi odprta okna odnašal veter preko gričev proti Trstu, proti Gorici, proti Vipavi. Sonce se je upiralo v zelena pobočja, tako toplo je že sijalo na naše slovensko Primorje. Razhajali so se. Nekdo je povedal, da so spet Nemci vdrl iz svoje postojanke. Pa je rekel Sine: "Kar naj! Bodo spet spoznali, da so naša dejanja še precej bolj zgovorna kot naše besede!"

Gorenjska mladina se bori!

(Iz partizanskega časopisa Mladina od marca 1944.)

V škofjeloškem okrožju je najbolj borbena mladina rajona Medvode. Saj smo že večkrat slišali o njihovih junštvih, ko so uničili Nemcem 1 tank, 5 kamijonov in 6 letal. Tudi zdaj niso nič manj borbeni. Mladinec je prišel v gostilno, kjer je sedel gestapovec. Planil je k njemu, mu iztrgal brzostrelko in stekel iz gostilne. Streljati ni smel, ker bi s tem priklisal še več Svabov. Bežal je proti železniški progi, stekel preko tira tik pred vlakom. Vlak je zdrdel po progi in zapel gestapovec pot. Mladinci večkrat zaplenijo kako orožje, ki ga potem dajo našim borcem. Pred kratkim so spet odnesli Svabom puško in pištolo

Pionir je dal bombo v žep, sedel na svoj prostor v vlak in se odpeljal. Mimo nemškega bunkarja so se pešali. Tu strajajo Svabi most. Vlak vozi bolj počasi. Pionirček zažene pred bunker bombo, nato pa se izmuzne z vlaka. Nemci so se tako zbal, da so ojačili svojo stražo.

V Šentvidu so se tudi postavili. Saj so Nemcem kar mitraljez zaplenili. Takih mladih junakov so pač veseli naši gorenjski partizani.

O nemškem strahu vedo precej povedati na Gorenjskem. Pionirji jih prav pogosto pripravijo do bega, ko jim začno za hrbtom pokati s — karbidom!

Po navadi prirejuje partizanske edince v večjih krajih svoje mitinge. V nekem trgu na Gorenjskem pa se je takega dela lotila kar — pionirska četa. Mladi junaki so priredili zanimiv miting, popisali stene in povsod raztrosili letake. Pa naj kdo reče, da ni to dobra akcija!

Na neki železniški postaji na Gorenjskem si je pionir pošeno privoščil Svabe. Pol ure pred odhodom vlaka je pri blagajni nabil letak za nemške vojake, ki ga je izdala OF. Mnogo nemških vojakov je tisti dan prišlo na postajo in prav vsi so prečitali letak, ki jim je bil namenjen.—ZOJSA.

Sabotaža v Madžarski

Berne, Švica. (ONA). — Iz dobro poučenih virov se je izvedelo, da so železniški delavci začeli kampanjo počasne proizvodnje, in madžarsko ministarstvo za dobavo je priznalo, da je proizvodnja v maršakeri vojni tovarni padla za 20 do 30 procentov.

Iz poročila se vidi, da je po nemški okupaciji postalo uporniško gibanje med delavci močnejše, aktivna in pasivna sabotaža pa je izzvala sledeče opozorilo od policijskega načelnika: "Zadnje čase so delavci bolj in bolj ogrožali višino produkcije s tem, da so bili odsotni. Od sedaj naprej bodo vsi tisti, ki bodo ovirali vojni napor s tako sabotažo, takoj ustreljeni."

Največ sabotaže se vrši v vladnih tovarnah za orožje v Budapešti, v tovarnah za aeroplanske motorje v Csepelu, v tovarnah za orožje in lokomotive v Gyoeeru, in v rafinerijah za olje v Almasu. Kvaliteta premoga v okraju Pec je padla tako globoko, da ga ne morejo uporabljati za posebne namene.

Zaradi počasnosti delavcev, posebni delavski oddelki, ki popravljajo tračnice ali pa druge poškodbe, porabijo trikrat tako dolgo kot računajo vladni inženirji.

Budapeške ceste so pokrite z letaki, ki urgirajo delavce k sabotaži, dezertiranju in štrajku. Kmetje skrivajo hrano, vendar pa velikodušno darujejo vse dezertarjem, ki zapuščajo redno vojsko v vedno večjih številih in se podajajo v urbane gore.

Številni madžarski oficirji, ki so obremen s močtvom dezertirali, ne more biti natančno določeno, a dejstvo je, da se več oddelkov bori sedaj z maršalom Titom, ali pa so ustanovili avtonomske partizanske čete, ki se borijo v Karpatških gorah in Transilvaniji, v Matri in Bankonskih gozdovih.

Republikanski bosai v Syracuseu, N. Y., se boje vojaških glasov pri jesenskih volitvah. Ko je postojanka ameriške delavske stranke postavila na cesti leto v svrhu agitacije, da vojski dobe glasovnice in za prodajanje vojnih bondov, je prišla policija in pregledala prodajalca Johna J. Maurilla, pokrajinskega direktorja CIO in kandidata za državnega poslanca.

MIHAIL ARCIBAŠEV

SANIN

Poslovenil Stane Kračevac

(Nadaljevanje)

"Tudi to, da je živel v takem oslovskem miljenju in to, da se mu je pokoraval, dokazuje samo to, da je bil osel!" je skomiznil z rameni Ivanov.

Jurij je molčal in mehanično trl prste. Nekako neprijetno mu je bilo tako govorjenje o umrljem, čeprav sam ni vedel, zakaj.

"Dobro... Zarudin — to je jasno, ampak Solovejščik... tega si pa ne bi mislila!" je z visoko dvignjenimi obrvmi neodločno govorila Ljalja. "Zakaj se je pa on?"

"Sam Bog vedi, zakaj," je rekel Ivanov; "on je bil vedno nekak čudak..."

V tem času se je obenem pripeljal Rjazancev in prišla Karsavina. Srečala sta se pri vratih in že s stopnic je bilo čuti visoki, nerazumljivo vprašujoči glas Karsavine in veseli, igravo šaljni glas Rjazanceva, kot je ž njim vedno govoril z lepimi, mladimi ženskami.

"Anatolij Pavlovič prihaja od tam," je rekla z nemirnim zanimanjem Karsavina, ki je prva stopila v sobo.

Rjazancev je vstopil smehljaje se kot vedno in je še med potjo prižgal cigareto.

"Spet lepe stvari!" je rekel in napolnil vso sobo z govorjenjem, zdravjem in samozavestnim veseljem.

"Tako kmalu ne bo več v našem mestu mladine!"

Karsavina se je molče usedla in njen lep obraz je zrl raztreseno in nejasno.

"No, pripoveduj," je dejal Ivanov.

"I kaj," je s privzdignjenimi obrvmi kot Ljalja izpregovoril Rjazancev in se še vedno smehljaje, a ne več tako veselo. "Kmalaj stopim včera iz kluba, pa kar prileti vojak... Gospod rit-mojster," pravi, "so se ustrelili... Jaz pa stopim k izvoščiku in se odpeljem... Pripeljem se tja, tam pa že skoraj cel polk... Leži na postelji z odpeto bluzo..."

"Kam se je pa ustrelil?" se mu je radovedno obesila na roko Ljalja.

"V sence... Kroga je prebila lobanjo, tukajle... in udarila v strop..."

"Iz browninga?" je bogve zakaj vprašal Jurij.

"Iz browninga... Grd prizor je bil... Cela stena je pokropljena z možgani in s krvjo. Obraz ima ves spačen... Ampak grozno je, kako ga je udaril..."

Rjazancev se je zopet zasmeljal in zmaknil z rameni.

"Močan je pa!"

"Kajpak, zdrav fant!" je bogve zakaj zadovoljno pokimal Ivanov.

"Nesramnost!" se je zopet nagubal Jurij. Karsavina ga je boječe pogledala.

"Pa saj on ni kriv — po mojem," je pripomnila; "saj ni mogel čakati..."

"Da... se je nejasno nagubal Rjazancev; "ampak kar tako udariti!... Saj ga je vendar pozval na dvobojo..."

"Krasno, čudovito!" je vznemirjen zmaknil z rameni Ivanov.

"Ne, kaj še... dvobojo je neumnost," se je razmišljeno oglašil Jurij.

"Seveda," je hitro pritrdila Karsavina.

Juriju se je zadelo, da jo veseli možnost, opraviti Sanina in to mu je bilo neprijetno.

"Ampak tudi tako je vseeno..." je odvrnil, ne da bi vedel, kaj bi se spomnil obteževalnega za Sanina.

"Zverinstvo, pa recite kakor hočete!" je pomagal Rjazancev.

Jurij se je spomnil, da tudi Rjazancev ni dosti drugačen od site živali, vendar je molčal in celo veselilo ga je, da se je začel Rjazancev pripraviti s Karsavino in da je rezko obsojal Sanina.

Karsavina je razumela neprijetni izraz na Juriju ter obmolnila, čeprav ji je do dna duše ugajala Saninova moč in odločnost in se ji je to, kar je govoril Rjazancev o kulturi, zdelo popolnoma neosnovano. Mislila si je prav tako kot Jurij, da ne gre Rjazancevu govoriti o tem. Ivanov se je razjezil in se začel prerekati.

"Pomislite vendar! Ali vam je visoka stopnja kulture — odstreliti človeku nos ali pa zasediti v trebuh železno palico!"

"Ali je pa boljše s pestjo po obrazu?"

"Seveda, po mojem je bolje! Kaj je pest! Koliko pa škodi pest! Obraz malo oteče, nazadnje pa ni več ni... Pest ne napravi nobenemu človeku škode!"

"Pa saj ne gre za to!"

"Za kaj pa?" je zaničevalno nakremžil Ivanov ustnice. "Po mojem se dvobojevati sploh ne spodobi... Čemu bi počenjali nesramne stvari! Če se pa že tepo, potem se pa vsaj brez posebne poškodbe udov!... To je jasno!"

"On mu je skoro oko izbil!" je ironično pristavil Rjazancev. "To seveda ni poškodba udov!"

"Oko seveda... Če izbijemo oko, ima človek od tega seveda škodo, ampak oko nikakor ne odtehta črev! To vsaj ni nikakšen smrten udarec!"

"Pa je vendar Zarudin poginil!"

"To je pa bila njegova volja!"

Jurij si je v neodločnosti vrtel bradico.

"Zame je prav za prav, da rečem naravnost," je izpregovoril in veselo ga je, da govori popolnoma iskreno, "za mojo osebo je to vprašanje! Še nereseno... in ne vem, kako bi sam ravnal na Saninovem mestu. Streljati se na dvoboju je seveda neumno, ampak tudi s pestmi se ni prav posebno lepo tepsti!"

"Kaj pa naj napravi tisti, ki ga prisilijo do tega?" je vprašala Karsavina.

Jurij je žalostno skomiznil z rameni.

"Sicer pa, če je koga škoda, potem je škoda Solovejščika," je po kratkem molku dejal Rjazancev, toda zadovoljni in veseli obraz se ni strinjal z besedami.

Hipoma so se spomnili, da niso niti vprašali o Solovejščiku in bogve zakaj je bilo vsem sitno.

"Veste, kje se je obesil? Pod Kaščo, pri pasji hišici. Psi je odvezal raz verigo in se obesil."

Karsavini in Juriju je istočasno zadonel v ušesih visoki glas: "Sultan, ti-ho!"

"Pa pismo je zapustil, veste," je nadaljeval Rjazancev, ne da bi zadržal veselega leska v očeh. "Se prepisal sem ga... document human, kajne?"

Segel je v stranski žep po zapisnik.

"Čemu naj bi živel, ko sam ne vem, kako naj živim. Taki ljudje, kot sem jaz, ne morejo priti ljudem sreče," je prebral Rjazancev in popolnoma nepričakovano nerodno obmolnil.

V sobi je zavladal molk, kakor da bi živnili skozi njo blede in žalostna senca. Karsavine oči so zalile debele solze, Ljalja je jokavo zardela; Jurij se je pa bolešno nasmehnil in odšel k oknu.

"Samo to," je mehanično dostavil Rjazancev.

"Kaj bi pa treba še več?" so vztrepetale Karsavine ustnice.

Ivanov je vstal, segel na mizo po žveplenke in zamrmral:

"Velika neumnost, to je res!"

"Kako, da vas ni sram!" je vznemirjena vzrojila Karsavina.

Jurij je z gnusom pogledal njegove dolge ravne lase in se obrnil.

(Dalje prihodnjič.)

Slika z vzhodnega bojišča, kjer so Rusi pričeli z veliko poletno ofenzivo, ki pomeni pravo katastrofo za nemško vojsko.

"Pozdravljen, brat," mu zakliče Joigneau.

Cestar ukrivi hrbet in pokima z glavo. Vedno ima sklonjen tilnik, kot da bi nosil vrečo moke. Je človek svoje vrste, ta Féju: lani je kar izginil za sedemnajst dni. Sedemnajst dni se ni nič vedelo o njem. Orožniki so se vmešali. Pri cestnem uradu bi ga morali proglasiti za pogrešanca. In potem so ga lepega dne zagledali sredi ceste, sklonjenega nad cestne kamne, kolo v obcestnem jarku in torbo v travi. In nihče — tudi Joigneau — ni izvedel niti besedice, kaj je tičalo za to zgodbo. Ali je veseljačil s kako žensko v Villégrandu? Ali se je klatil sam?

Ali ga je prišla muha, da bi kar na lepem izginil? Da bi pustil vse, štiri fante, bolno ženo, svoje gospodarje, samokolnico, da bi poskusil pozabiti vse in znova začeti boljše življenje? In kaj ga je spet privedlo med cestne kamne? Kes? Stiska? Navada? Še sreča, da ga je mogel župan g. Arnaldon obvarovati kot očeta številne družine, da ga ni nadzornik poslal k hudiču!

Tu so zadnje hiše in za njimi juride pokopališče. Sredi grobov jurija z bajonetom, vedno vesel, granitni vojak na spomeniku padlim. To je star tovariš in nekak barometer. Ob deževnih dnevih je ves črn, v meglenem vremenu dobi barvo skrilavca, ko pa si je sonce, postane moder, ta surovina, sinje moder, kakor se spodobijo zanj, in njegova čelada, potresena z zdobljenim steklom, se leskeče v soncu.

Zdaj še dober pritisk na pedal, da pride čez lesen most nad Yeuletto; ko prevozi njo, vedno hladno, pride na otok, konec močvirja, ki je zaklinjeno med velikim in malim rokavom reke in ki se še kopa v jutranji megli. Zdaj se morajo meča napeti še za Yeulo, da prevozi bedasto vzboklino starega kamenitega mostu. In odtod se vzpenja cesta do postaje med polji, nad katerimi letajo vrane. Narava ima svoje posebno, mirno jutranje lice. Med živahnim žvrgolenjem ptic se že napoveduje vročina, ki pa še plava v nebesnih višinah; in nad cesto je zrak mil, nepremičen, skoraj hladen kakor ob lepih pomladanskih dnevih.

Prašna trava ob robu ceste, ki so jo omulile ovce in ožgalo večerjane sonce, se zdi, da se je opomogla po nočnem počitku in rosi, da spet ozeleni.

Poštar potiska z roko kolo po klancu z dolgimi koraki in sklonjeno glavo. Pozna vsako kotanjo, vsako popravilo, vsak kup kamenja, vsak grmiček. Nemoteno zveči svoje misli. Toda na ovinku se vedno ustavi nekaj sekund, da se kot gospodar ozre na bois-laurentske obronke, na kraj, kjer je njegov vinograd, med debelim, okroglim, listnatim orehom in vrsto polnih breskev.

Flak pride šele ob 55. Joigneau pride vedno pred njim. V dvanajstih letih sta se pogrešila vlak in on samo enkrat, tri minute: to je bilo na dan, ko je mislil Joigneau, da gori pekarna. Nikdar se ni izvedelo sicer, kaj sta tisto noč zažigala v peči Merlavigne in njuna majhna služkinja. Na vsak način nekaj drugega kakor suha drva ali stare skorje. Zalego mladih mačk, kakor so rekli? Mogoče: saj smrdele je neznansko, kot bi se pražila mrhovina.

In tu na pobočju griča je postaja. Nekaj dima se dviga s strehe med listjem platan. Načelnik postaje, samec, si kuha kavo.

2. PROGOVNI DELAVEC FLAMART

Čakalnica, zaprta čez noč, je zasmrajena po tobakovem dimu in umazanih cunjah.

Pod streho skladišča nalaga progovni delavec Flamart, pravi Herkul, na voziček košare zgodnjega sadja in sočivja, ki mu ga vsako jutro podajata s svoje kolnice vrtnar Loutre in njegov pomočnik.

Joigneau se približa trojici.

"Kmalu bo vroče na cesti! Jaz vam rečem!"

"Vražje vreme!" zagodrnja Herkul, ves poten, ne da bi prekinil delo.

Loutre ne mara pritrditi, čeprav mu teče pot po ploščatem obrazu. Kajti čim bolj pritiska vročina, tem bolje za zgodnjo zelenjavo: treba samo prilivati. Vrtnar ima sredi vrta studenec, ki nikdar ne usahne.

Flamart potegne na tehtnico tovor dišečih melon. Loutre

odide v pisarno izpolniti tovarni list.

Poštar, ki je ostal sam s pomočnikom, si leno zvija cigareto.

"Da, kmalu bo pritisnila vročina! Ti praviš jaz, moj dragi Fric!"

Pomočnik zapne plahto.

"Britiznila bo, da..."

Njemu pravijo Fric: to je Bavarec, ki ga je vojna pustila tu. Smešne postavke je, slabo zračen, polno napak ima. Pretežka glava je vedno sklonjena na ramo. Dolg in bel vrat spominja na oskubljen vrat slabotne kure, ki jo okljuje vsa perjad. Ima pa sanjave oči in prijazen obraz, ki ga obdaja Kristusova brada. Zdaj sedi na stopnici voza in poje polglasno. Kot gloriola ga obdaja rob slamnika. Njegov pogled kovinasto zlate barve počiva ravnodušno na pismonoši in njegov smehljaj se počasi izgubi. Kakor v sanjah ponovi: "Britiznila bo, da, kospot Jagneau..."

Pismonoša se pridruži Flamartu. Progovni delavec je sam

pri tehtnici in prestavlja uteži. Glasno šteje, da se ne bi zmotil: "Dve sto dva in petdeset in dvajset — dve sto dva in sedemdeset..." Na njegovem kostrnastem obrazu se zdi, kakor da se kuha meso. Oči so mu udre pod debelim čelom in med strlečimi ličnicami; okrogle, majhne, modre in tope oči, tope kakor pri pijančih ali kakor pri ljudeh, ki trpe na fiksnih ideji.

"Moram govoriti s teboj," mu pravi, ko je stehal blago.

Joigneau mu sledi v shrambo za svetilke.

(Dalje prihodnjič.)

Razni mali oglasi

TOVARŠICA

Slovenec brez otrok si želi dobiti Slovenko, dobro gospodinjino in življenjsko tovaršico, staro 40 do 45 let. Tajnost jamčena. Katera resno misli, naj piše na naslov: TOVARŠICA, 2657 So. Lawndale Ave., Chicago 23, Ill. —(Adv.)

POTREBUJEMO ŽENSKO od 16 do 45 let za lahko tovarniško delo, 48 ur na teden ali samo delno. 9 do 4—610 W. Van Buren.

NA PRODAJ dve nadst. zidana hiša, prodajalna in tri stan.—po 4 sob. Gorka voda toplota, "stoker"—prilaga \$1800.00 letno. 405 Ogden ave., Downers Grove, Ill. Phone 1457 W.

HASTEN VICTORY

VOJNA JE DALA NAŠO TOVARNO V NAJHITREJŠO PRODUKCIJO

Potrebuje močne delavce in prevažalce, pomagajo v prejemnem oddelku in odposilatelje. Pomočnike pri strojih in pri topljenju kovine ter tovarniške delavce. Izkušenosť ni potrebna.

Dnevno, nočno delo. Dobro delavno stanje. Dobra hrana po zmerni ceni. Med 8 A. M. in 6 P. M.

DANLY MACHINE

Specialties, Inc.

2100 So. 52nd Avenue, Cicero, Ill. Vzemite Douglas Park "L" ali West Town BUS ali poulično do tovarne.

TISKARNA S.N.P.J.

sprejema vsa

v tiskarsko obrt spadajoča dela

Tiska vabila za veselice in shode, vizitnice, časnike, knjige, koledarje, letake itd. v slovenskem, hrvaškem, slovaškem, češkem, angleškem jeziku in drugih...

VODSTVO TISKARNE APELIRA NA ČLANSTVO SNPJ. DA TISKOVINE NAROČA V SVOJI TISKARNI

.... Vsa pojasnila daje vodstvo tiskarne
.... Cene zmerno, unijako delo prve vrste

Pišite po informacije na naslov:

SNPJ PRINTERY

2657-59 S. Lawndale Avenue - Chicago 23, Illinois
TEL. ROCKWELL 4904

NAROČITE SI DNEVNIK PROSVETO

Po sklepu 12. redne konvencije se lahko naroči na list Prosveto in prišteje eden, dva, tri, štiri ali pet članov in ene družine k eni naročnini. List Prosveta stane za vsa enaka, za člano ali nečlano \$6.00 za eno leto naročnino. Če pa člani že plačajo pri assentmentu \$1.20 za tednik, se jim to prišteje k naročnini. Torej sedaj ni vzroka, reči, da je list predrag za člano SNPJ. List Prosveta je vaša lastnina in gotovo je v vsaki družini nekdo, ki bi rad čital list vsak dan.

Pojasnili:—Vselej kakor hitro kateri teh članov preneha biti član SNPJ, ali če se preseli proč od družine in bo zahteval sam svoj list tednik, bode moral tisti član iz dotične družine, ki je tako skupno naročena na dnevnik Prosveto, to takoj naznaniti upravitelstvu lista, in obenem doplačati dotično vsoto listu Prosveta. Ako tega ne stori, tedaj mora upravitelstvo znižati datum za to vsoto naročniku.

Cena listu Prosveta je:

Za Zoruš. države in Kanado \$6.00	Za Chicago in okolico je \$7.50
1 tednik in 4.80	1 tednik in 6.30
2 tednika in 3.60	2 tednika in 5.10
3 tednike in 2.40	3 tednike in 3.90
4 tednike in 1.20	4 tednike in 2.70
5 tednikov in nič	5 tednikov in 1.50
Za Evropo je \$9.00	

Izpolnite spodnji kupon, priložite potrebno vsoto denarja ali Money Order v pisnu in si naročite Prosveto, list, ki je vaša lastnina.

PROSVETA, SNPJ.
2657 So. Lawndale Ave.
Chicago 23, Ill.

Priloženo pošiljam naročnino za list Prosveto vsoto \$.....

1. Ime.....Čl. družita št.....

Naslov.....

Ustavite tednik in ga pripišite k moji naročnini od sledečih članov moje družine:

2.....Čl. družita št.....

3.....Čl. družita št.....

4.....Čl. družita št.....

5.....Čl. družita št.....

Mesto.....Država.....

Nov naročnik ☐ Star naročnik ☐

TAKI SO LJUDJE

Roman s francoskega podeželja

Roger Martin Du Gard,
poslovenil C. Peletin

1. POŠTAR VSTANE

Joigneau (izgovori Žvanjo) prižge žveplenko.

Melie se togotno obrne k zidu.

"Koliko je ura?"

"Četrť."

On zagodrnja, vstane iz postelje in odpre polkna. Sonce je že vzšlo: proti koncu julija vzhaja pred pismonoši. Nebo je rožnato, rožnate so zaspane hiše in rožnata so tudi tla zapuščenega trga, po katerem padajo dolge sence dreves kakor zvečer.

Joigneau obleče hlače in gre na dvorišče odčitati vodo. Visok kmečki hrust je to, rusast, srkav: prah, veter in sonce so vzeli lesk njegovim lasem in mu potemnili kožo.

V treh minutah je oblečen in obut, še čepico na glavo in tako je dober do večera.

Melie spi pri tej vročini samo v kratki srajki. Izpod odeje dvigne svojo tolsto ramo:

"Ne delaj toliko hrupa, boš še

Joža zbudil."

Kolaraki vajenec spi zgoraj v podstrešni izbi, ki prej ni čemu rabila, ker je pismonoša brez otrok.

Joigneau nič ne odgovori. Kaj mu mar, če zbudi fanta. In fantu tudi ni nič mar, če ga zbudi: saj je že pokonci, v srajci, bos in prisluškuje.

Čim čuje, da je pismonoša odšel, zdrkne kož opla, in vpraša pred sobnimi vrati:

"Gospa Joigneau, koliko je ura?"

Ona ga je že pričakovala. Nemirna, oči uprte na zapah vrat, ki niso zaklenjena, odgovori, hitro sopeč:

"Kmalu bo pol."

Kot da bi bila vrata steklena, ga vidi pred seboj, kako se z eno roko praska po razkuštranih laseh, v odpeti srajci, da ga pokriva kurja polt, kako mežika z očmi, dočim ima debele ustnice na pol odprte,

Jože zbudil."

Kolaraki vajenec spi zgoraj v podstrešni izbi, ki prej ni čemu rabila, ker je pismonoša brez otrok.

Joigneau nič ne odgovori. Kaj mu mar, če zbudi fanta. In fantu tudi ni nič mar, če ga zbudi: saj je že pokonci, v srajci, bos in prisluškuje.

Čim čuje, da je pismonoša odšel, zdrkne kož opla, in vpraša pred sobnimi vrati:

"Gospa Joigneau, koliko je ura?"

Ona ga je že pričakovala. Nemirna, oči uprte na zapah vrat, ki niso zaklenjena, odgovori, hitro sopeč:

"Kmalu bo pol."

Kot da bi bila vrata steklena, ga vidi pred seboj, kako se z eno roko praska po razkuštranih laseh, v odpeti srajci, da ga pokriva kurja polt, kako mežika z očmi, dočim ima debele ustnice na pol odprte,

Jože zbudil."

Kolaraki vajenec spi zgoraj v podstrešni izbi, ki prej ni čemu rabila, ker je pismonoša brez otrok.

Joigneau nič ne odgovori. Kaj mu mar, če zbudi fanta. In fantu tudi ni nič mar, če ga zbudi: saj je že pokonci, v srajci, bos in prisluškuje.

Čim čuje, da je pismonoša odšel, zdrkne kož opla, in vpraša pred sobnimi vrati:

"Gospa Joigneau, koliko je ura?"

Ona ga je že pričakovala. Nemirna, oči uprte na zapah vrat, ki niso zaklenjena, odgovori, hitro sopeč:

"Kmalu bo pol."

Kot da bi bila vrata steklena, ga vidi pred seboj, kako se z eno roko praska po razkuštranih laseh, v odpeti srajci, da ga pokriva kurja polt, kako mežika z očmi, dočim ima debele ustnice na pol odprte,

V FOR FIVE AND V FOR VICTORY

